

ресурс]. – Режим доступу: <http://artemida.ua/ru/deti-surrogatnoj-mamifsthash.Uzd6VxWg.dpuf>.

7. Сучасні проблеми захисту прав учасників міжнародних програм сурогатного материнства // Укрлегіс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrlegis.com.ua/?page=1&news=20>.

8. Парадизо и Кампанелли против Италии [Текст]: Постановление от 27 января 2015 г.: II Секция – Paradiso and Campanelli v. Italy, № 25358/12 / Европейский Суд по правам человека // Бюллетень Европейского Суда по правам человека. – 2015. – № 4. – С. 17-19.

УДК 342.72/.73

ПРАВО НА РОЗВИТОК ЯК НЕВІД'ЄМНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ

Єпіфанова Ю. С.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Анотація У статті досліджено право на розвиток, та його місце в системі прав людини. Здійснюється аналіз положень міжнародних договорів, конвенцій у сфері охорони прав людини, окрема увага приділяється національному законодавству. Право на розвиток розглядається як солідарне право народів та в індивідуальному значенні, як право людини.

Окрема увага приділяється тлумаченню поняттю «розвиток», та аналізуються його основні характеристики

Ключові слова: права людини, розвиток людини, право на розвиток, реалізація права на розвиток, право на освіту, право на здоровий рівень життя.

Анотация В статье исследуется право на развитие, и его место в системе прав человека. Осуществляется анализ положений международных договоров, конвенций в сфере прав человека, отдельное внимание уделяется национальному законодательству. Право на развитие рассматривается как солидарное право народов и в индивидуальном значении, как право человека.

Отдельное внимание уделяется толкованию понятию «развитие» и анализируются его основные характеристики.

Ключевые слова: права человека, развитие человека, право на развитие, реализация права на развитие, право на образование, право на здоровый уровень жизни.

Annotation This article examines the right to development, and its place in the system of human rights. The analysis of provisions of international treaties, conventions on human rights, special attention is paid to the national legislation. The right to development as a solidarity rights of peoples and individual sense, as a human right.

Special attention is paid to the interpretation of the concept of «development» and analyzes its main characteristics

Key words: human rights, human development, right to development, the realization of the right to development, the right to education, right to a healthy standard of living.

Система прав людини розвивалась і формувалась як у національному так і у міжнародному праві довгий період. У залежності від хронології проголошення тих чи інших прав, у теорії міжнародного права сформувалась концепція трьох поколінь прав людини, автором якої вважається французький вчений К. Васак [1, с. 19]. До першого покоління прав, автор концепції відніс громадянські та політичні права. До другого – соціально-економічні права. До третього покоління прав людини, К. Васак відніс колективні права, що ґрунтуються на солідарності людей, такі як право на розвиток, право на мир, право на здорове навколишнє середовище, інші права [2, с. 65].

Третє покоління прав найчастіше піддається критиці з боку науковців. Так зокрема, піддається сумніву існування індивідуального елемента при характеристиці вказаних прав, що виключає можливість їх приналежність окремій людині. З цим варто погодитись, адже право не може розглядатись виключно як права народів, колективу людей. Розвиток народів залежить від розвитку особистості, окремого індивіда.

Проте, не слід забувати що, розподіл прав людини по категоріям, поколінням та іншим критеріям дуже часто носить умовний та дискусійний характер.

Виникнення подібних класифікацій обумовлено історичними передумовами, особливостями дослідження прав людини, їх регулювання та забезпечення. Проте одне положення залишається поза дискусіями – права та свободи людини носять неподільний характер і є взаємопов'язаними та взаємозалежними.

Одним з ключових питань у розумінні права на розвиток є визначення що таке «розвиток» як явище, дія, стан.

Розвиток – закономірна якісна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів, що характеризуються як незворотне та спрямоване. Одночасна наявність цих властивостей відрізняє розвиток від інших змін [3, с. 400-401]. Тобто можна говорити про розвиток лише тоді коли зміна об'єкту відбувається закономірно, незворотне та спрямовано. Зворотні зміни характерні для процесів функціонування, а при відсутності спрямованості зміни не зможуть накопичуватись, що не є властивим для розвитку. Окрім цього, відсутність такої ознаки як закономірність призводить до випадкових змін, що також не можна віднести до розвитку.

Отже розвиток це закономірні, незворотні спрямовані зміни, які накопичуються і призводять до нового якісного результату.

У теорії та практиці міжнародного права, право на розвиток тривалий час розглядалось як економічна

категорія, яка перш за все характеризує стан розвитку економіки країн що розвиваються. Згодом, значення права на розвиток розширюється та набуває додаткових визначень. Право на розвиток розглядається не тільки як право держави розвивати свою економіку та піклуватись про збереження навколишнього середовища, перш за все право на розвиток розглядається як невід'ємне право людини. Саме в такому контексті право на розвиток було вперше визначено в Декларації про право на розвиток 1986 року [4] (далі – Декларація).

Відповідно до положень ст. 1 Декларації, право на розвиток є невід'ємним правом людини, в силу якого кожна людина і всі народи мають право брати участь у такому економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку, при якому можуть бути повністю здійснені всі права людини та основні свободи, а також сприяти йому і користуватися його благами.

Відповідно до положень Декларації, можна виділити три рівні забезпечення права на розвиток: (1) особистісний; (2) національний (внутрішньодержавний); (3) міжнародний.

Сутність особистого рівня забезпечення права на розвиток зводиться до визнання людини основним суб'єктом процесу розвитку і закріплення за нею статусу активного учасника і бенефіціарія права на розвиток.

Центральну роль у національному (внутрішньодержавному) рівні забезпечення права на розвиток, відводиться державі. Завдання держави зводиться до визначення національної політики розвитку, що спрямована на постійне підвищення добробуту всього населення і всіх окремих осіб на основі їх активної, вільної і конструктивної участі в розвитку та в справедливому розподілі створюваних благ.

Право на розвиток, як і будь-яке інше право, кореспондується з відповідним обов'язком. Держави повинні вживати на національному рівні всі необхідні заходи для здійснення права на розвиток і забезпечити, зокрема, рівність можливостей для всіх у тому, що стосується доступу до основних ресурсів, освіти, охорони здоров'я, харчування, житла, зайнятості та справедливого розподілу доходів. Повинні бути вжиті ефективні заходи забезпечення активної ролі жінок у процесі розвитку. У цілях ліквідації всіх соціальних несправедливостей повинні бути проведені відповідні економічні і соціальні реформи. Держави повинні заохочувати участь населення в усіх сферах як важливого чинника процесу розвитку і в здійсненні в повній мірі всіх прав людини.

Здійснення права на розвиток вимагає повної поваги принципів міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй. Держави повинні співпрацювати одна з одною для забезпечення розвитку та усунення перешкод на шляху забезпечення цього права, що й закладає основи міжнародного рівня забезпечення права на розвиток.

Основною метою співпраці між державами є сприяння заохоченню і зміцненню загальної поваги і дотримання всіх прав і основних свобод людини, не

залежно від раси, статі, мови і релігії. Держави повинні вживати заходів з метою ліквідації перешкод на шляху розвитку, що виникають в результаті недотримання громадянських і політичних, економічних, соціальних і культурних прав.

Положення ст. 3 Декларації, вказують на обов'язок держави нести основну відповідальність за створення національних і міжнародних умов, сприятливих для здійснення права на розвиток. Держави повинні вживати в індивідуальному і колективному порядку заходи, спрямовані на розробку політики області міжнародного розвитку з метою сприяння здійсненню в повному обсязі права на розвиток.

Індивідуальний характер права на розвиток, невід'ємність та природність цього права було закріплено і в інших міжнародних актах. Так, зокрема, відповідно до положень ст. 22 Загальної декларації прав людини [5], кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Положення Загальної декларації прав людини визначають напрямки розвитку особи. Так, згідно ст. 23 забезпечується професійний розвиток особи. У статті говориться що, кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття та будь-якої дискримінації, на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне життя існування, її самої та її сім'ї, і яка в разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення.

Положення ст. 25 Загальної декларації прав людини, закріплюють гарантії розвитку здорового рівня життя людини, встановлюючи право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

У ст. 26, закріплено одне із основних складових права на розвиток людини – право на освіту. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру.

Культурне життя людини є невід'ємною складовою права на її розвиток. Стаття 27 Загальної декларації прав людини, закріплює що кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами, захищати свої моральні і матеріальні інтереси, що є

результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.

Стаття 29 Загальної декларації прав людини, вказує на те, що кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.

Положення Африканської хартії прав людини та народів [6], вперше закріпило й відокремило індивідуальний характер права на розвиток від колективного, вказавши у п. 2 ст. 22, що держава зобов'язана індивідуально та колективно забезпечити право на розвиток.

Індивідуальний характер права на розвиток спрямований на забезпечення права людини на освіту, можливість участі у культурному житті, розвитку моральних та традиційних цінностей (ст. 17), відсутність дискримінації, право на захист та зміцнення взаємної поваги та терпимості (ст. 28).

Право на розвиток, як колективне право, відповідно до положень Хартії проявляється у праві народу на власний економічний, соціальний, культурний розвиток із врахуванням своєї свободи та самобутності, при рівноправному доступі до загального спадку людства, на загальний задовільний рівень навколишнього середовища, що є сприятливим для розвитку.

В Україні реалізація права на розвиток особистості покладена на державу, яка в свою чергу гарантує здійснення цього права. Так, відповідно до ст. 23 Конституції України [7], кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

За рейтингом Програми розвитку ООН, обчисленим у 2010 р. за новою методологією, Україна належить до країн із високим рівнем людського розвитку (індекс людського розвитку (ІЛР) дорівнює 0,710) та посідає 69 місце серед 169 країн світу.

Проте основні фактори що впливають на формування рівня людського розвитку країн, такі як здоров'я населення, добробут, освіта відсутність дискримінації, знаходяться в зоні ризику.

Низька очікувана тривалість життя сигналізує про низький рівень здоров'я населення України. Українські показники смертності та захворюваності дуже важко порівнювати з іншими країнами Європи, оскільки більшість загальних показників здоров'я населення є дуже низькими порівняно з показниками країн, що розвиваються.

До того ж, країна стрімко втрачає населення – темпи скорочення населення України на сьогодні найвищі в Європі. Особливо стрімко зменшується кількість чоловіків працездатного віку. Очікувана тривалість життя чоловіків на 12 років менша, ніж тривалість життя жінок.

За оцінками Світового банку, українці, порівняно з іншими європейцями, набагато менше років живуть у гарному здоров'ї. Із поганим здоров'ям українці живуть 12% свого життя. Іншими словами, можливості українців прожити тривале життя, підтримуючи добре здоров'я, обмежені. А останнє є однією із засад людського розвитку.

За даними Державного комітету статистики України, найбільше в Україні помирають від серцево-судинних (63%) та онкологічних (12%) захворювань. Також спостерігається високий рівень смертності від зовнішніх причин (травм, самогубств, вбивств, ДТП) – 8%. Високі показники смертності та низькі показники тривалості життя в Україні не є власне медичною проблемою. Разом із низьким рівнем медичного обслуговування криза здоров'я в Україні зумовлена несприятливими соціальними та екологічними умовами, незадовільними умовами праці, нездоровим способом життя та, загалом, низькою культурою турботи про власне здоров'я.

Іншим аспектом людського розвитку є доступ до якісної освіти, оскільки саме освічені люди живуть, загалом, краще.

Українське населення є освіченим. Грамотність серед дорослого населення сягає майже 100%. 85% населення України у віці 25-64 років мають, принаймні, середню освіту [8].

Це забезпечує Україні високі рейтинги за рівнем освіченості населення серед країн світу.

Інше питання – якість освіти.

Положення п. 1 ч. 2 ст. 3 Закону України «Про вищу освіту» визначає «сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя», основним принципом державної політики у сфері вищої освіти [9].

Проте, доступ українців до якісної та сучасної освіти, що надає високі шанси на якісне працевлаштування, досить обмежений. В Україні відчувається невідповідність освіти попиту на робочу силу.

Ще одним показником рівня людського розвитку в Україні є врахування фактору нерівності серед населення. Не зважаючи на те, що Україна ратифікувала всі базові конвенції з забезпечення рівних прав жінок та чоловіків та включила основні принципи, визначені цими конвенціями, до Конституції України та інших нормативно-правових актів, ознаки дискримінації присутні.

Отже, підсумовуючи, слід зауважити що стан забезпечення права на розвиток особи в Україні, залишається вкрай незадовільним. Гарантування права на розвиток в Конституції України не є достатнім для всебічного його забезпечення. Потрібно гарантувати та забезпечити реальну реалізацію усіх складових права на розвиток, що є невід'ємними від особи.

Право на розвиток є невід'ємним правом людини. Включає в себе можливість людини отримати знання та застосувати їх з метою збереження (покращення) своєї індивідуальності, здоров'я, честі, гідності, рівня обізнаності, а також сприяти розвитку інших людей.

Право на розвиток – це право, що забезпечує закономірні, незворотні спрямовані зміни в сфері культури, освіти, охорони здоров'я, професійного зростання та інших важливих сферах людини, які носять накопичувальний характер і призводять до нового якісного результату.

Невід'ємність права на розвиток слід розглядати як наслідок природності цього права. Ніхто не

наділяє людину правом на розвиток. Людина має це право в силу лише того факту, що вона є людиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Vazac K. A 30-years Straggle // UNESCO Courier. 1977. Nov. P.19.
2. Карташкин В.А. Права человека: международная защита в условиях глобализации / В.А. Карташкин. – М. : Норма : ИНФРА-М, 2014. – 288 с.
3. Филосовский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – 5-е изд. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.
4. Декларация о праве на развитие / Резолюция 41/128 Генеральной Ассамблеи ООН ред. 04.12.1986 [Электронный

- ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_301. – Назва з екрану.
5. Загальна декларація прав людини / Офіційний вісник України. – 2008. – № 93 – Ст. 89.
 6. Африканская хартия прав человека и народов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.concourt.am/hr/rus/un/6_4.htm
 7. Конституція України: за станом на 21 лютого 2014 року / Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 30. – Ст. 141.
 8. Вплив торговельної політики на людський розвиток. Оцінка потреб України у галузі сприяння міжнародної торгівлі. Регіональне бюро ПРООН для Європи та країн СНД. – К., 2011.
 9. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 року // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 37-38 – Ст. 2004.

УДК 347.734

ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ПРАВОВІДНОСИН: ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Старинський М. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
та банківського права
Навчально-наукового інституту права СумДУ

Анотація Статтю присвячено дослідженню економічних методів регулювання валютних правовідносин. У результаті аналізу як наукових джерел, так і практики застосування економічних методів регулювання, автор запропонував економічні методи регулювання валютних правовідносин визначити як визначена чинним законодавством держави сукупність засобів впливу на платіжний баланс держави та курс національної грошової одиниці шляхом штучного стимулювання економічної зацікавленості суб'єктів економічної діяльності, що пов'язана з обігом валюти чи валютних цінностей. При цьому застосування економічних методів регулювання валютних відносин здійснюється на підставі чинного законодавства та в межах реалізації грошово-кредитної та валютної політики держави. Також автором коротко проаналізована сутність таких найбільш застосовуваних економічних методів регулювання валютних відносин, як: валютна інтервенція; девальвація і ревальвація національної грошової одиниці; управління обліковою ставкою; диверсифікація валютних резервів (управління валютними резервами).

Ключові слова: національна грошова одиниця, валюта, валютні цінності, методи регулювання, економічні методи регулювання валютних правовідносин

Анотация Статья посвящена исследованию экономических методов регулирования валютных правоотношений. В результате анализа как научных источников, так и практики применения экономических методов регулирования, автор предложил экономические методы регулирования валютных правоотношений определить как определена действующим законодательством государства совокупность средств воздействия на платежный баланс государства и курс национальной денежной единицы путем искусственного стимулирования экономической заинтересованности субъектов экономической деятельности, связанной с оборотом валюты или валютных ценностей. При этом применение экономических методов регулирования валютных отношений осуществляется на основании действующего законодательства и в рамках реализации денежно-кредитной и валютной политики государства. Также автором коротко проанализирована сущность таких наиболее применяемых экономических методов регулирования валютных отношений, как: валютная интервенция; девальвация и ревальвация национальной денежной единицы; управление учетной ставкой; диверсификация валютных резервов (управление валютными резервами).

Ключевые слова: национальная денежная единица, валюта, валютные ценности, методы регулирования, экономические методы регулирования валютных правоотношений.

Annotation The article devoted to research of economic methods of regulation of currency relations. Havin analyzed scientific sources and of practice of application of economic regulation methods, the author proposes to determine the economic methods of regulation of currency relations as a complex of means, defined by the law of the state currently in effect, that influence the payment balance of the state and the rate of national monetary unit by artificial stimulation of economic interest of subjects of economic activity, which is connected with circulation currency or currency values.

At the same time the application of economic methods of currency relations regulation is realized on the basis of current legislation as a part of monetary, credit and currency policy implemented by the station. The author also analyzes briefly the essence of the most widespread economic methods of currency relations regulation such as currency intervention; devaluation and revaluation of national monetary unit; accounting rate management; diversification of currency reserves (currency reserves management).

Key words: national monetary unit, currency, currency values, methods of regulation, economic methods of currency relations regulation.

Актуальність дослідження. Дослідження ринкової системи загалом та ринку, як форми її об'єктивації, свідчить про те, що вона встановлює

певні межі та вимоги до діяльності держави в економічній сфері. Сьогодні функціонування ринкової системи не можна уявити без втручання держави, проте варто наголосити на тому, що існують об'єктивні межі такого втручання, вихід за які тягне за собою деформацію ринкового механізму та, як